

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ:
В.о. ректора Уманського
НУС

О.О.Непочатенко
«___»_____ 2012 р.

ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЇ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни для підготовки фахівців ОКР «бакалавр»
напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» , 6.030507
«Маркетинг», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»
у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації**

УДК 76: 004.92 (073)

ББК 30.11я7

У 521

Програму підготувала доцент кафедри економічної теорії **Фицик Л.А.**
(Уманський національний університет садівництва)

Рецензент: доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини **А.С. Музиченко**

Програма розглянута та рекомендована до видання:

- кафедрою економічної теорії
(протокол від 28.18.2012 р. №1)

Завідувач кафедри _____ доц. Костюк В.С.;

- науково-методичною комісією факультету економіки та підприємництва
(протокол від 04.09.2012 р. №1)

Голова науково-методичної комісії _____ доц. Бечко П. К.;

- науково-методичною радою Уманського НУС
(протокол від _____)

Голова науково-методичної ради _____ д.с.-г.н. Карпенко В.П.

Відповідальний за випуск завідувач кафедри економічної теорії,
кандидат економічних наук, доцент Костюк В. С.

СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЇ»

Напрямок підготовки	6.030504 «Економіка підприємства» 6.030507 «Маркетинг», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»
Освітньо-кваліфікаційний рівень	бакалавр
Нормативна чи вибіркова	нормативна
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	2,5
Кількість модулів	1
Кількість змістових модулів	2
Загальна кількість годин	72
Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяги годин:	
- лекції	30
- семінарські заняття	26
- самостійна робота	17
- модульний контроль	20
Форма підсумкових контрольних заходів	залік

ВСТУП

Демографія – наука про закономірності відтворення населення в суспільно-історичній зумовленості цього процесу. Відтворення генерацій людей завжди детерміноване практикою суспільного розвитку, тому демографія, використовуючи весь доступний сьогодні арсенал методологічних і методичних засобів, вивчає відтворювальний процес у рамках системи «людина-суспільство».

Зміст і структура курсу «Основи демографії» відображає теоретичний і практичний досвід, нагромаджений під час комплексного дослідження народонаселення багатьма суспільними й гуманітарними науками. У ньому розглядаються загальні питання теорії та історії демографії, методологічні принципи й методи вивчення демографічних процесів, відтворення населення й конкретні демографічні процеси.

У процесі вивчення курсу студенти повинні оволодіти методикою і методологією демографічного аналізу, навчитися використовувати сучасні методи наукового дослідження в процесі вивчення демографічних процесів.

Вивчення курсу сприяє здобуттю студентами знань про закономірності відтворення населення у суспільно-економічній зумовленості цього процесу, розкриття шляхів використання отриманих знань для вирішення проблем суспільного розвитку.

Модуль 1

Змістовий модуль 1

Теорія та історія демографії. Кількість населення

Тема 1. Теоретичні основи демографії

Предмет і метод демографії, її практична функція. Структура демографії і її зв'язки з іншими науками. Народонаселення як центральна категорія науки. Поняття відтворення населення. Структура населення. Головні поняття та категорії демографії. Якість населення. Демографічний процес. Демографічна подія. Демографічне явище. Демографічний стан, ситуація, поведінка, старішання. Методи демографічного дослідження. Метод когорт; повздовжній та поперечний аналіз. Демографічна політика як складова соціально-економічної політики держави. Політика народонаселення зарубіжних країн. Демографічна політика в Україні

Тема 2. Історія демографічної думки в Україні

Зародження та розвиток демографії як науки в Україні. Розвиток демографічної думки в Україні у XIX - на початку XX ст. Соціолого-демографічні дослідження в Україні на початку XIX ст. Демографічні дослідження в Україні у 20-30-х рр. XX ст.

Сучасний стан демографічних досліджень в Україні. Проблеми народжуваності, смертності, депопуляції та демографічної кризи. Проблеми збереження українського субнаселення. Проблеми формування ефективної демографічної політики.

Тема 3.

Чисельність, демографічна структура і розміщення населення

Чисельність населення: методи її визначення. Показники динаміки чисельності населення. Статевий і віковий склад населення. Статеві-вікові піраміди, їх побудова і аналіз. Класифікація населення за віком. Типи структур населення. Старіння населення. Етнічна структура населення. Соціально-економічна структура населення. Культурний рівень, грамотність і освіта. Показники розміщення населення. Динаміка чисельності та складу населення України (короткий огляд сучасних тенденцій).

Тема 4. Джерела інформації про населення та демографічні процеси

Види джерел даних про населення та їх класифікація. Переписи населення, їх мета і принципи проведення. Історія переписів населення. Пробні переписи населення. Анамнестичні, вибірккові і спеціальні демографічні обстеження, їх завдання і пізнавальні можливості. Регістри населення. Програма і організація поточного обліку природного руху населення. Розробка матеріалів поточного обліку населення. Характерні риси сучасних переписів населення. Організаційні та програмно-методологічні питання проведення перепису. Розробка матеріалів переписів і публікація його підсумків. Точність, повнота і помилка переписів населення. Публікація статистичних даних про чисельність, склад і рух населення. Використання демостатистичної інформації органами охорони здоров'я. Переписи населення в сучасному світі. Поточний облік міграцій.

Змістовний модуль 5.

Кількісний аналіз вимірювання демографічних процесів і структур
Демографічна статистика. Демометрія. Демографічна сітка. Загальне поняття демографічних таблиць. Демографічні коефіцієнти. Демографічний прогноз. Цілі і завдання демографічного аналізу. Поперечний та поздовжній аналіз. Теоретичні моделі стабільного населення. Істинний коефіцієнт приросту населення. Потенційна демографія. Потенціал демографічного зростання. Соціологічні методи у демографії.

Змістовний модуль 6. Відтворення населення та його історичні типи

Єдність процесів народжуваності та смертності. Закони народонаселення різних суспільно-економічних формацій. Архетип, традиційний, сучасний типи відтворення населення. Демографічні революції та їх зміст. Перша демографічна революція. Друга демографічна революція. Демографічний перехід, його фази. Особливості демографічного переходу країн світу. Демографічне постарінання як необоротний процес. Кількісне

визначення постарішання за шкалою ООН. Режим відтворення населення як демографічна категорія. Нетто- і бруто-коефіцієнти відтворення.

Змістовий модуль 2

Демографічні процеси. Демографічна ситуація в Україні

Тема 1. Народжуваність і репродуктивна поведінка

Народжуваність у демографічному вимірі. Репродуктивна поведінка, репродуктивна установка, репродуктивна мотивація. Потреба в дітях як соціальна потреба особистості. Планування сім'ї. Вимірювання народжуваності. Таблиці народжуваності. Динаміка народжуваності в Україні.

Тема 2. Смертність і тривалість життя

Смертність населення і завдання її вивчення. Аналіз смертності за демографічними ознаками. Перехід до сучасного типу смертності. Екзогенна та ендогенна смертність. Таблиці смертності та середньої тривалості життя. Повікові коефіцієнти смертності. Надмірна смертність і її кількісний вираз. Фактори смертності. Причина смерті. Динаміка смертності населення України (короткий огляд сучасних тенденцій).

Тема 3. Шлюб і сім'я

Теоретико-методичні питання визначення місця шлюбу та сім'ї у суспільному відтворенні в цілому та відтворенні населення зокрема. Шлюбність та розлучуваність як зміна шлюбного стану. Шлюбна поведінка. Припинення шлюбу. Сім'я та її функції. Життєвий цикл сім'ї. Статистика сімей згідно з рекомендаціями ООН. Сімейний склад населення. Типи сімейних організацій та сімей. Головні процеси, що впливають на демографічний розвиток сім'ї.

Тема 4. Міграції населення

Міграції як різновид руху населення. Класифікація міграцій. Трудові міграції. Внутрішні та зовнішні міграції. Міграційна поведінка, міграційна установка, міграційна мотивація. Приживаність мігрантів як остання стадія міграційного процесу. Взаємозв'язок міграцій та відтворення населення. Вимірювання міграцій.

Тема 5. Регулювання демографічних процесів

Поняття демографічної політики. Її цілі та завдання. Об'єкти та основні напрями демографічної політики. Основні методи демографічної політики: економічні, адміністративно-правові, виховні та пропагандистські. Особливості демографічної політики в різних країнах. Сутність світової політики народонаселення.